

Régi adventek Budaörsön

Az advent a karácsonyra való előkészület ideje. A hajnali harangszó rorátéra (Oraadi) hívta a hiveket. Sok családban a gyerekeknek is a szülőkkel kellett tartaniuk. A férfiak indulás előtt egy pohárka pálinkát ittak. A módosabb gazdák a kántornak is vittek egy üveg „Oraadischnops”-ot. Szent Borbála napján – december 4-én – ha valaki három gyümölcsfavesszőt tört es vízbe tette, az megtudhatta, milyen év várható. Ha a „Barbara Zweig” az éjjeli mise előtt kihajtott, akkor bőséges gyümölcstermésre lehetett számítani. Ezen a napon a gyerekek virágcserepbe búzát vetettek, hogy karácsonyra kizöldüljön, és legyen mit enni Jézuska szamarának. Karácson napján mécesest égettek a zsenge zöldben. A gyerekek régen is nagyon várták a Mikulást. A századfordulón a „Nigloo” még báránybőrös, álarcos, láncot csörgető, ijesztő alak volt. Később szelidült piros köpenyes Mikulássá, aki nem féledkezik meg a szófogadó gyerekekről. A buzgóbbak az esti imádságot még meg is toldották egy miatyánkkal. Ötödiken este a cipőket, kiscsizmákat gondosan kisu-vickolva az ablakba tették. Reggel edességet, almát, diót, virágcsot találtak benne. A módosabb családoknál nem volt ritkaság a csokoládé Mikulás, narancs, datolya sem. Meizinger Terike néni mesélte, hogy egy alkalommal hozzájuk is bekopogtatott a Mikulás és kísérelte, a Krampusz. A kislány úgy megijedt, hogy az ágy alá bújt, és ki sem jött addig, amíg el nem mentek. December 8-a Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának napja. Ez

Budaörs vallásos élete például szolgálhat az egész környéknek – olvashatjuk egy 1933-ban megjelent gyűjteményben. A munka mellett állandóan ott van a vallás magasztos világa, amely felemeli az embert a hétköznapiságból. A gyűjtemény szerzője már akkor azon kesergett, hogy nagyon sok szokás, hiedelem – babona – már csak az öregek emlékezetében él. „A sirba szállnak, eltűnnek ezek az utolsó maradványok is... Az egyre erősödő városi befolyás hatására a népszokások lassan kihálnak.” Utánajártunk, hogyan emlékeznek a mai hetvennyolcvan-kilencven évesek a régi adventekre.

a nap Budaörsön összefonódik Wendler Ferenc, a kőhegyi remete történetével. Róla majd egy másik alkalommal olvashatnak bővebben lapunkban. Szent Luca napjához – december 13. – számos népszokás fűződik ország-szerte. Budaörsön féltek a titokzatos „Lucianacht”-tól, mindenki igyekezett, hogy az esti harangszóra otthon legyen. A gyerekeket figyelmeztették, hogy Luca este végigjárja az utcákat (Lucia keit rum’), és jaj annak, akik véletlenül kint talál. Ezen a napon a boszorkányok is előjöttek, tőlük még a felnőttek is féltek. Védekezésük lapátra paraszat, arra tömjént tettek, és az „Atya, a Fiú és a Szentlélek”

nevében kifüstölték a szobát, a konyhát, az istállót és a padlást is. Egyes házaknál az istálló falára forró zsirt öntöttek, hogy megégessék az ott ólálkodó boszorkányokat. December 21-e Szent Tamás napja. A szerelmi babonák közül nem az ólomöntés, gombóc-főzés a legrégebbi Budaörsön. Hajdanán ezen a napon a lányok megrugdalták az ágy lábát. Elmondtak egy versikét, és abban a meggyőződésben aludtak, hogy álmukban megálmodják a jövődöbelijüket. Ha Szent Tamás estjén egy lány bevitt a lakásba egy öl fát, és a fahasábok páros számúak voltak, akkor biztos lehetett abban, hogy a következő évben férjhez fog menni. Karácsony előtt egy-két héttel betlehemes gyerekek járták a falut. Szívesen látták őket mindenütt, mert karácsonyi hangulatot hoztak. Mária fejét fátyol borította, ölében kis jászolt tartott, Szent József kezében bot, az angyalok fején fényes papirkorona vagy -csillag volt. Mielőtt a házba beléptek, csengettek. Elmondták a karácsonnyal kapcsolatos mondókájukat. Ezután a házbéli gyerekeknek imádkozniuk kellett. Majd az angyalok cukrot, diót gurítottak az asztalra, amit a gyerekek megpróbáltak elkapni. Ehhez kellő ügyességre volt szükség, mert közben az angyalok az asztalt pálcával csapkodták. B. Terika nem volt elég furge, rá is ütöttek az ujjára, hogy sokáig sajgott, miközben szemfüles bátyja az összes kincset egy gyors mozdulattal kis suszterkötenyébe seprte. A szentestét megelőző kilenc napon asszonyok jártak imádkozni, a „Herbergsucherinnen”. Ez

szokás a múlt század végétől eredt, és a szállás kereső Szent Család emlékét idézi. Egy-egy csoport kilenc tagból állt, mindennap másikkal családijához mentek. A sorrendet számhúzással állapították meg. A csoportvezető asszony őrizte a Szent Család képét, amit kendőbe csavarva a szive táján hordott. Az asszonyok a soron következő háznál bebocsátást kértek. Bevonultak a szobába, a képet a háti oltárra helyezték, és kezdetét vette az ajtótosság, amin a rokonok és a szomszédok is részt vettek. Az imádságok meghatározott sorrendben követték egymást. Egy üdvözlégy, kilenc miatyánk. (Három a Szent Családhoz, három kegyelemért, három isteni áldásért.) Egy loretói litánia vagy az olvasó (rózsafüzér), Mária-énekek, egy miatyánk a meghalt rokonokért. Akinél az utolsó napon ott maradt a szentkép, oda február 2-áig minden szombaton visszajártak imádkozni. Csoportvezető asszony volt Prach Józsefné született Schwizer Zsuzsanna (1956-ban meghalt). Az ő tulajdonában volt a szentkép is, amit sokáig a menyee, Prachné Richter Mária őrzött. Felkerestem Mária nénit, nemrég töltötte be a 94. életévét, és jó egészségnak örvend. Emlékezett a képre, ami a Szűzanyát

ábrázolta áldott állapotban, és Szent Józsefet. A képet egy budaörsi festő átfestette olajjal, de az később lekopott róla, és a kép sajnos már nincs meg.

Sok családnál adventben a bibliaolvasás mindennapos szokás volt. A helybéli mézeskalácsos portékáit (csillag, mikulás, karácsonyfa-figurák) minden boltban meg lehetett vásárolni. Sütődéje és üzlete a fő utcán állt, már lebontották. A gyerekek úgy képzeltek, hogy Jézuska az égből létrán száll le, majd az erdőbe megy karácsonyfaért. Ajándékkal megrakott kocsiját csacsi húzza. Hogy az állat nyugodtan és sokáig álljon a ház előtt, szénát kötöttek a fára és az ablakra is. A szentestét szigorú böjti nap előzte meg. Ahány ház, annyi szokás – mondhatjuk – és ez igaz az e napon feltálat vacsorára is. Tehetősebb házaknál is készítették paprikás krumplit, mákos tésztát vagy borlevest, halat, rétest, de mindenképpen hús nélküli menüt. A háziasszony egy tányérba almát-diót készített. Az almát a gazdának kellett szétvágni, hogy a magja meg ne sérüljön, mert betegséget, bajt jelent. Az almazseletekből mindenki evett, hogy jövőre újból együtt legyenek. Betegséget, halált jósolnak annak is, akinek

rossz dió jutott. Mielőtt az éjjeli misére indultak, a gazda az istállóba ment. „Der Heiland is geboren” – mondta, és több abrakot tett az állatok elé, mint általában. Úgy vélték, hogy az állatok az éjjeli mise alatt megszólalnak, és akkor ne legyen okuk panasza. Túl korán senki sem ment éjfél misére, mert azt tartották, hogy olyankor a holtaknak van miséjük, és magukkal vinnék a közéjük tévedt embert. A lámpák még éjjel is égtek minden házbán, mert Krisztus születésével megszületett a világ világszája is. Éjjelkor a víz borrá válik. A hordókban a bor dolgozni kezd, és amelyik fajtából a legtöbb szivarog, abból várható a következő évben a legjobb termés – így hitték. A mise idején a pásztorok túlköelve, ostort pattogtatva bejárják a falut. Éjjeli mise után kocsonyát, disznóhúst vagy sült kolbászt ettek a legtöbb háznál. A felnőttek feldisznították a karácsonyfa. A karácsonyfa nagysága a család anyagi helyzetétől függött. Volt, ahol borókaágot disznítottak fel almával, aranyozott dióval, cernára fűzött pattogatott kukoricával, háziilag készült szaloncukorral. Az éjjeli misét követő reggelen megérkezett a Jézuska.

Steinhauser Klára